ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

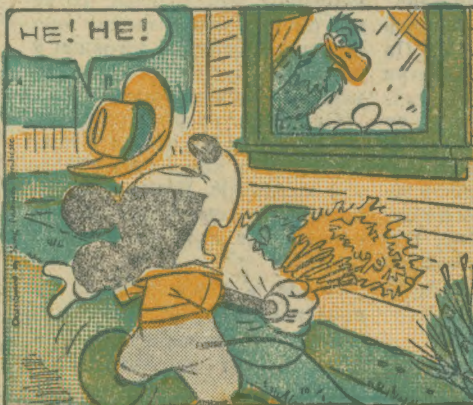
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 301 — Субота, 5 октобар 1957

СТРИЦ МРГУД у гостима код МИКИЈА

Ко је био КАПЕТАН КИД

Пред нашим ногама лежало је непроцењиво благо. Фењери су осветљавали гомиле злата, драгог камења и накита. Из окованог грубог сандука врцале су искре...

Ковчег је био до врха пун. Читав дан, па до дубоко у ноћ, ми смо се надносили над благом, зурећи у златнике, сређивали их и ценили им вредност. Богатство, које је сада било наше и лежало пред нашим ногама, било је много веће него што смо у први мах помислили...

— Ви сте, наравно, слушали стотину прича о закопаном благу негде на обалама Атлантског Океана; свакако сте чули и то да су то благо закопали капетан Кид и његова гусарска дружина. Све те приче, мислио сам ја, морају имати извесног основа. Чињеница да су се гласови о закопаном благу капетана Кида негде на нашој обали одржавали годинама и годинама, још више је учврстила у мени веровање да је благо заиста закопано и да га још нико није нашао...

Тако описује „пронађено" благо капетана Кида славни амерички писац Едгар Алан По у својој дивној причи „Златни јеленак". Стотине хиљада читалаца широм света, када су прочитали ову узбудљиву причу, запитали су се ко је био капетан Кид, чији је живот тако добро познат славном писцу. Сам Кид, у своје време, био је познат с обе стране океана. Уосталом, ево шта се о њему прича...

*

Извештаји који су стизали енглеској влади и трговцима стварали су све веће неспокојство. У тим извештајима говорило се како пирати нападају њихове бродове и плене их.

— Трговина је дошла у ћорсокак... Како да се стане томе на пут?.. — говорило се на све стране.

Најзад, нађен је лек. Једног дана краљ је позвао грофа од Белмонта и рекао му:

— Постављени сте за гувернера у Њујорку и Масачусетсу. Ваша дужност је да ствари у Америци доведете у ред... Побрините се сами како знате...

Гроф је знао шта то значи: потребно је угушити пирате и њихов покрет. Поклонио се и удаљио, а затим без оклевања отпловио за Америку. Тамо је довитљиви Белмонт брзо створио план и изложио га неким великим трговцима и утицајним личностима.

— Да бисмо се успешно борили против пирата, морамо употребити слична средства као и они — рекао је гроф на састанку. — Предложио бих вам да оснујемо једну компанију коју ћемо сами снабдети капиталом. Помоћу тога организоваћемо добро наоружану флоту, која ће одмах поћи у трагање за пиратима. Разуме се, сав плен који нађемо на гусарским бродовима припашће нама.

— Заиста, сјајна идеја! — чуо се једнодушан узвик.

Гроф је био задовољан. На тај начин он ће извршити поверену му мисију, а његова компанија згртаће плен. То ће му бити награда за све оно што чини енглеској трговини и накнада за трошкове око опремања и издржавања флоте.

Ово је било само пола посла. Требало је наћи погодну личност која ће командовати флотом компаније. Помишљало се на многе личности, док најзад одлука није пала на капетана Кида.

— Он је морепловац да му нема равна...

— Добро познаје пирате и њихов живот на Атлантском Океану...

— Онда њега да узмемо...

Сви су пристали, те је Белмонт позвао Кида. Кад је Кид чуо зашто га зову, није се много одушевио. Био је довољно богат и желео је да живи у миру. Доста му је било авантура. Он је био дете једног шкотског свештеника. Рано се одао морепловству и доживео свега и свачега. Али, никад није ступио у ред гусара.

— Пружа вам се лепа прилика, — рекао му је гроф. — Ви ћете с посадом добијати једну четвртину плена. Друге три четвртине делиле би се на пет делова: компанија би примила четири дела, а вама и још једном другу припао би пети део.

Таква понуда била је веома примамљива, па је чувени морепловац упитао:

— А какве су моје обавезе?

— Ми ћемо сносити трошкове око спремања експедиције. Ако доживите неуспех, онда сте дужни да надокнадите компанији трошкове око опреме. Сам брод са спремом задржаћете за себе...

То је Кида мало забринуло, али га је гроф умирио:

— Добићете и овлашћење од енглеског краља да слободно пловите. Имаћете право да заробљавате и плените бродове не само пиратске, него и француске, јер ми смо у рату с Французима.

Ово је поправило тренутно незгодно стање. Кид је осетио да се пред њим пружа широко поље рада. Ако нема пирата и њихових бродова, онда ће наћи француске лађе. Пристао је и 1696 године, у Лондону, склопио уговор с компанијом. У џеп је ставио овлашћење с краљевим потписом и печатом и с поздравом: „Нашем верном и веома љубљеном капетану Киду".

*

Стављајући потпис на овај уговор, Кид је себи потписао смртну пресуду. У исто време тиме је почела његова необична одисеја, коју је делимично искористио Едгар Алан По у својој причи. Овде ћемо изнети само неке цртице из те одисеје о којој су написане многе странице.

Поход капетана Кида почео је једног мајског дана 1696, из Енглеске. Брод „Авантура" којим је он командовао био је добро снабдевен и наоружан: имао је 70 људи и 30 топова.

Прва жртва био је један француски рибарски брод који је ловио бакаларе. Плен је одмах предат компанији, али то је био слаб посао. Кид је наставио да крстари, али узалуд. Убрзо су се и он и предузеће нашли у кризи. То га је доводило до очајања. Стално је пио и нервирао се. Почео је да напада све бродове сем енглеских. После пљачке, бродове је палио. Уништавао је и зграде на обали. Заробљенике је злостављао, да би му одали извесне тајне. Посада је видела да су изгледи на плен слаби, па је захтевала да се нападају и енглески бродови. Кид се томе одупирао. Постао је груб и напрасит, па је злостављао и посаду. Једног дана убио је и свог првог артиљерца Мура и бацио га у море.

То су били први „подухвати". У том несигурном и немирном времену, бродови који су пловили океанима били су снабдевени документима и заставама разних народности. Кад би видели да им се приближава непознати брод, они би истаклу његову заставу. Ту је праксу Кид добро искористио. Одлучио је да на свом броду стално држи истакнуту француску заставу. Кад би се приближио неком броду и овај му показао француске документе, онда га је Кид нападао, па ма то био и енглески брод. С формалне стране, он је био у праву. Тако је почела страховита пљачка на океанским пучинама, у којој су страдали и многи енглески бродови.

Једног дана Кид је напао брод „Кеду", којим је командовао Енглез. И посада је била енглеска. Плен је био огроман. Уместо да одмах пође код грофа Белмонта, Кид одлази међу пирате на једно острво крај Мадагаскара, где проводи живот у лудом пировању. Посада је све више незадовољна, па је Кид присиљен да је мења. Затим је свој стари брод спалио и с „Кедом" отпловио у Америку, да преда део плена. За све то време, он о себи није ништа јављао компанији. Али, приче о његовим нападима узбудиле су Америку и Енглеску. Напетост је дошла до врхунца кад се сазнало ко стоји иза њега: лордови, канцелари, банкари, краљев потпис и овлашћење. Штампа је пунила ступце разним сензацијама, а опозиција је нападала владу. Кид се налазио као у казану вреле воде. Видећи тешку ситуацију, он на једном острву скрива благо, па иде да тражи Белмонта. Међутим, његов бивши послодавац и пријатељ сада неће да га прими, него издаје наређење да га ухапсе. Сазнало се и за његово благо, па је и оно конфисковано. Међутим, многи су мислили, па и сада мисле да је то благо било кудикамо веће, те га неки и данас траже.

Почетком 1700 године Кид је изведен пред суд, у Енглеској. Све је било тако удешено да ниједна личност која је стајала иза њега не буде не само умешана у његове послове, него ни поменута. То је захтевао „углед државе и вишег друштва".

Сан смелог морепловца да проживи у миру претворио се у страшну јаву. Он је сада сео на оптуженичку клупу да му суде као гусару. Сведока који би му помогли није било, али се зато јавило мноштво оних који су га теретили.

— Ви сте убили артиљерца Мура...

Кид је потврдио, али се бранио:

— То сам морао да учиним да бих сачувао пољуљану дисциплину на броду и свој ауторитет као капетана. Уосталом, то је обична пракса на свим бродовима...

— А зашто сте напали брод „Кеду", кад је имала енглеског команданта и енглеску посаду?

— Они су ми показали француске документе и ја сам мислио да су Французи, а имао сам овлашћење да нападам француске бродове.

— А где су ти документи?

Кид их није могао показати. Од напада на „Кеду" он их је стално носио уза се, али кад је ухапшен, гроф Белмонт му их је одузео, па су се отада документи „загубили".

Тиме је била запечаћена судбина капетана Кида, иако ствар није у потпуности испитана. Хартије које би му спасле живот пронађене су тек пре неколико деценија. Кад су проучене, видело се да Кид није ништа кривљи од својих послодаваца и да није требало да буде погубљен. Али, друкчији се исход није могао ни очекивати у том мутном времену, кад су многи талентовани морепловци за своју земљу били патриоти, а за противничку гусари. Сем тога, то је било време у коме се без икаквих обзира водила борба међу земљама које су бесомучно грабиле још неосвојене делове Новог света и крваво се бориле за што веће профите.

АТЛАНТИДЕ

РОМАН ОД Г. ГОЛУБОВА

(14)

Скочих као опарен. Тахилит! Она окамењена лава о којој је писао Терме, доказујући постојање Атлантиде. Нестрпљиво повукох пријатеља за рукав и — тај стакласти комадић вулканске лаве нађе се у мојој руци. У његовој унутрашњости јасно су се видели малени мехурови ваздуха. Пре колико ли су хиљада или милиона година допали у ово камено ропство?

— Веома занимљиво, — промрмља Рисер-Хансен, узимајући од мене драгоцени комад камена. — Типична аморфна структура. Стврдњавање се, очигледно, догодило на ваздуху... Кнутсене, треба извршити радиоактивну анализу.

— Не, не, — уплаши се монах, — никаквих анализа, молим!

— Тај камен претставља драгоценост за науку, — разбесне се „Старац". — Ако већ нећете да га жртвујете за науку, морате дозволити да се подвргне савршено безопасној анализи. Уосталом, ја имам пуно морално право да реквирирам од вас ту реткост.

Свети отац помирљиво замаха рукама.

— Добро, добро. Ако крст неће да настрада, извршите ту вашу анализу. Али, само у мом присуству.

Рисер-Хансен слеже раменима и окрете попу леђа, нервозно куцкајући лулом по ивици стола. Ивар Кнутсен пажљиво узе комадић тахилита и, пропуштајући попа испред себе, рече љубазно:

— Пођимо, падре. Одмах ћемо дознати колико је стотина хиљада година тај крст старији од самог хришћанства. — И он, као пансионаткиња, поцрвене због сопствене шале.

Кад су се врата за њима затворила, професор Хигинс лупи песницом по столу и љутито рече:

— Дужан сам да вам кажем, господо, да је тај монах велика варалица. Можете ли да замислите моје запрепашћење кад сам га угледао на палуби „Звезде мора"? Нисам хтео да говорим пред њим, али сад ћу вам испричати каква је његова улога у свему томе. Показало се да је Танди и њега позвао на брод као саветодавца. Служећи се рачвастом граном, он тобоже, може да нађе злато, као што, у заосталим селима, сељаци понекад траже подземну воду. Стао сам да се потомевам Тандију, али га нисам могао разуверити. „Падре Токсеира, — рекао ми је Танди — досад нам је не једном својим чудесним даром помогао да нађемо потонуле бродове који су у себи крили драгоцене товаре..." И стварно, то се неколико пута догодило. А знате ли како? Ја сам, касније, успео да то докучим. Манастир у коме овај калуђер живи налази се на највишој тачки острва Сен-Мигуел. Посматрано одатле, море се открива на десетине километара свуда наоколо. За време последњег рата, у водама око острва било је потопљено много бродова. И свети отац, посматрајући догледом из своје ћелије, имао је изванредну могућност да тачно обележи на карти места њихове пропасти.

У трпезарији настаде узбуђен жамор. Хигинс продужи:

— Али, овога пута падре се затрчао. Полакомивши се на замашну награду коју му је Танди обећао, он је први пут ризиковао и кренуо у потрагу у потпуно непознат део океана. И, разуме се, његов „дар" је одмах отказао. Он је дуго терао чамац с једног места на друго, стојећи на његовом кљуну с рачвом у руци. Кад су морнари већ почели да гунђају, пожурио се да каже да је прутић почео да подрхтава. Осећа злато на дну, много злата.

— И на том месту су поставили пловак?

— Да, — насмеја се Хигинс. — Поставили су пловак, који је касније бура откинула и однела. Монах је морао поново да тражи злато, што је овога пута обавио неупоредиво уверљивије и брже. Пирати су одмах бацили дрљачу и мреже, али нису уловили ништа, сем риба, морских звезда и комадића тахилита. Кад су извукли тај тобожњи крстић, падре Токсеира је изјавио да је то прст божји и да су пирати на правилном путу. Али, Танди је најзад схватио да их монах једноставно прави будалама. Јер, одређујући где да се постави други пловак, Токсеира се оријентисао према узајамном положају два брода. Но, за време буре тај положај се изменио и нови пловак био је постављен на сасвим другом месту од онога где се налазио први. Танди је тако стао да дрмуса шарлатана да овај само што није излетео из своје ризе...

Завеса дуванског дима, којег је кајута била пуна, затреперила је од нашег кикота.

— Најзад, разјарени Танди наредио је да се спусти чамац и да у њега ставе несрећног трагача за благом. А заједно с њим и мене, зато што сам му сметао. „Провозајте се до јутра, а тада ће вас ваши пријатељи покупити", — рекао нам је. Ја сам ипак успео да га једном треснем по оној дебелој њушци, а за уздарје добио сам ову модрицу. Тако су нас оставили у чамцу, а они су отишли у потрагу за реалнијим пленом, јер су дознали да се јуче један поштански брод разбио о стење крај острва Флорес. А ви, какви су ваши успеси?

Испричао сам му укратко како су нас бандити отерали с места где смо се први пут укотвили и да смо после тога наишли на подводну долину. Ко зна, можда ће нас она одвести до Атлантиде?

Хигинс одмахну главом.

— Заборавио сам да вам испричам о медаљи, пријатељу мој, — проговори он нежно, као да теши уцвељено дете. — У почетку ми је Танди није показао, бојећи се, вероватно, да ћу га разобличити као Ватсоновог убицу. Али, после неуспеха с попом, навалио је да му ја покажем место где се налазила Атлантида и тада је, не издржавши више, извадио медаљу украдену од доктора.

— Значи, доктор Ватсон... — почех ја, али заћутах у по речи.

Врата су се широм отворила. На прагу је стајао Ивар Кнутсен. Био је блед. Иза његових леђа провиривао је преплашени отац Токсеира.

— Тај тахилит... — испрекиданим гласом поче радиолог — тај тахилит има највише... дванаест хиљада година...

Шта смо нашли?

Рисер-Хансен испусти лулу и она, ударивши о под, потмуло јекну. „Старац" је скочио са столице и замало што својом седом главом није ударио у лустер.

— То је немогућно, Кнутсене! — повика он. — Преварили сте се! Погрешили сте у нечем...

— Не, — одлучно рече радиолог, поцрвеневши притом као девојчица. — Три пута сам проверавао. Тако је као што сам рекао. Од десет до дванаест хиљада година.

У глави је почело да ми се окреће. Лава се стврдла на ваздуху, изнад површине мора! И то се догодило пре свега дванаест хиљада година! Тада је, значи, овде још постојало копно. Некакво острво. Атлантида?

— Проверите поново, Кнутсене, — рече Рисер-Хансен.

(Наставиће се)

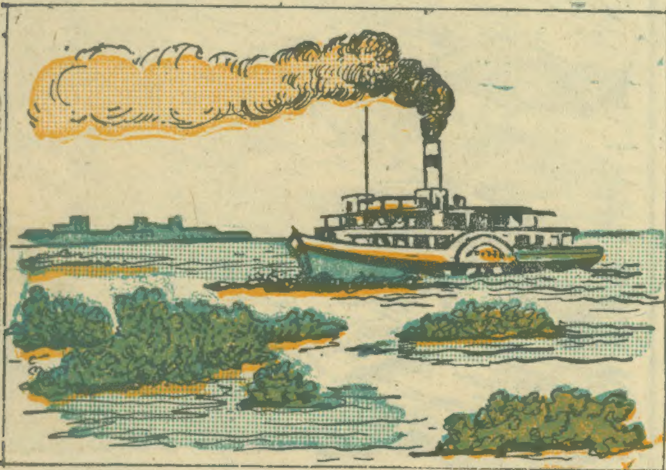
Флота од 500 бродова »ратује« против цвећа

Већ више од годину дана води се у Белгиском Конгу огорчен рат... против цвећа. У војном походу учествује пет стотина мањих и већих бродова, организована је специјална извиђачка служба, утрошено је преко две милијарде динара, али све до данас коначна победа није извојевана.

Водени зумбул — еихорнију — с правом сматрају једном од најлепших цветних биљака у базену реке Конга. Некад су га специјално гајили, као најлепши украс, по баштама и парковима. Али, изненада, тај лепи плави цветић постао је страшан непријатељ.

Почело је то у јулу 1956 године. У почетку нико није био узнемирен тиме што се водени зумбул нагло почео ширити на притокама Конга. Постепено се та цветна најезда претворила у праву напаст. Поједина пливајућа острва воденог зумбула сједињавала су се међу собом невероватно брзо, тако да су захватила читаве реке. Кад је дошао септембар, плаво цвеће угрозило је чак и највећу реку.

Река Конго претставља главну водену магистралу ове бел-

гиске колоније и лако се може замислити колико је неспокојство изазвала појава цветног завојевача на њој. У почетку бродови су још могли да заобиђу поједина пловећа острва, али је ускоро водени зумбул „окупирао" сву ширину реке. Мањи бродови уопште нису могли да се пробију кроз плави покривач. Корење и лишће зумбула уплитало се међу пропелере и бродови су сваки час морали да се заустављају, да би их очистили. Теретни и путнички пароброди уопште се више нису придржавали реда пловидбе и закашњења од неколико часова постала су обична појава. Забринутост је достигла врхунац кад су се „претходнице" воденог зумбула појавиле чак и у луци Леополдсвила.

Ботаничари ни до данас нису успели да открију узрок ове неочекиване најезде, али су препоручили да се плавом цвећу објави хемиски рат.

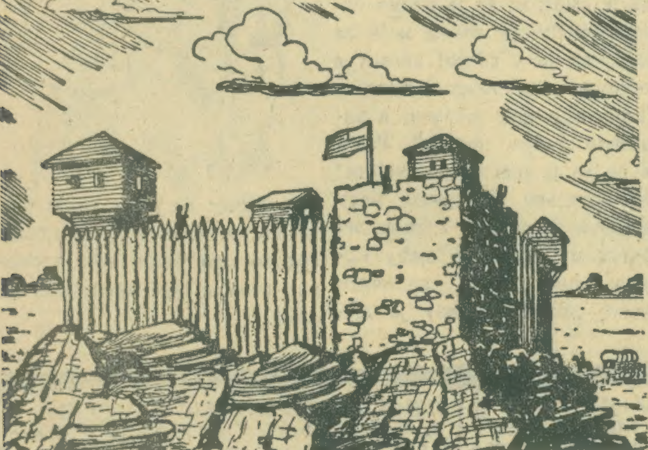
Бојна флотила од пет стотина бродова води борбу с воденим зумбулом од извора до ушћа реке Конга. У тој борби не сме се пропустити ниједна њена притока, ниједна речица, ниједан поточић: цвеће се немилосрдно уништава. Пароброди који плове узводно подвргавају се строгом прегледу пре но што ступе у већ очишћени део реке, а њихови подводни делови темељно се чисте. Дуж очишћеног дела Конга и његових притока подигнуте су осматрачке станице, са којих увек будни чувари пазе да се водени зумбул не би поново појавио.

Цветну најезду као што је ова на Конгу свет још никад није доживео. Готово је немогућно замислити брзину којом је водени зумбул освајао реку. Догађало се да су рибари вечером одлазили на ноћни риболов и више се нису могли вратити на обалу, јер би у току само једне ноћи они и њихови чамци постали заробљеници плавог освајача.

Тврђава у пустињи

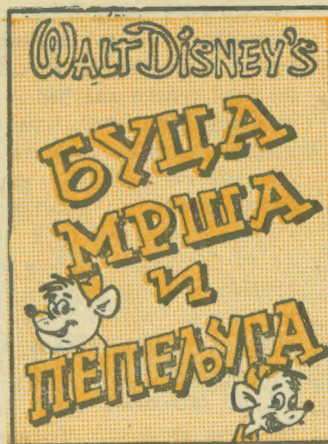
Као неки средњовековни замак, дижу се у пустињи Аризоне, западно од Малог Колорада, рушевине тврђаве Вукоки. Тврђава је сапрађена у време кад су Индијанци с разних страна почели да долазе у ове крајеве, намамљени плодном земљом насталом после ерупције Сансет Кратера, 1066 године. Непријатељство међу становницима појединих насеља, или можда напади споља, натерали су становнике ових крајева да утврђују своја села.

Као и многа друга утврђена села у Аризони, и Вукоки је била велика зграда подигнута од камена, блата и дрвета.

Стајала је на врху каменог узвишења, и то тако да су њени зидови — високи отприлике као троспратна зграда — долазили до саме ивице стене. Унутра се налазило двадесетак просторија у којима је живело цело село. Тврђаву су окруживале кућице с једном или две просторије, које су служиле за становање за време пољских радова и за остављање алата.

За оно доба кад је настала, Вукоки мора да је била неосвојива тврђава. Могло јој се прићи само на месту где се налазио улаз, док је са свих осталих страна била неприступачна. Временом, она је постала центар велике пољопривредне области, живе и густо насељене. То је остала све до средине 13 века, кад је изненада напуштена. Суше, које су Аризону претвориле у пустињу, наступиле су много касније, те разлог овоме треба тражити у сталним упадима непријатеља, који су онемогућавали обраду земље.

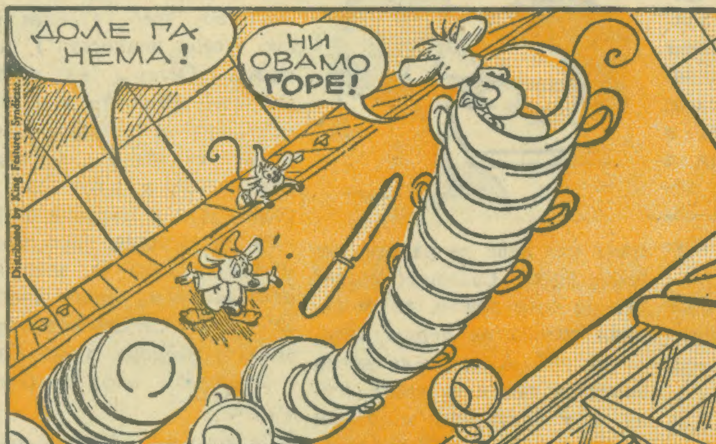

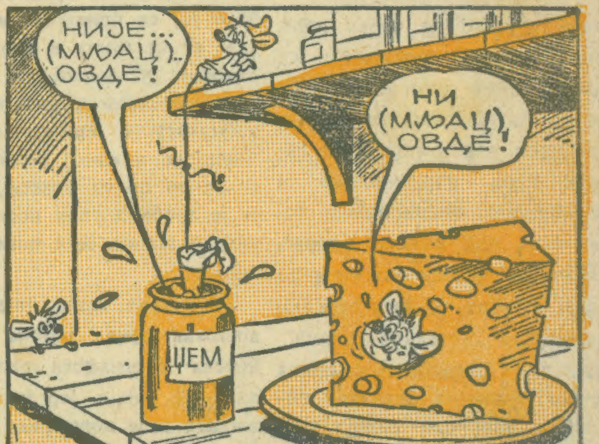

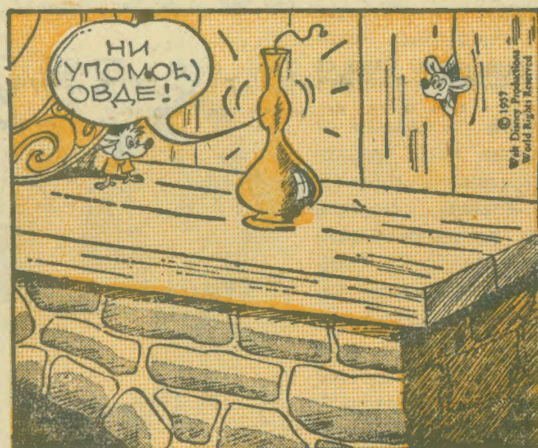

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Дитирамб

Дитирамб је назив за свечану песму у част старогрчког бога Бахуса (Дионизија). То је била бурна и одушевљена песма у којој су слављена дела и патња Дионизија. Због тога је она доцније постала извор трагедије. У касније време у облику дитирамба обрађиване су и друге теме, нарочито оне које су имале митолошки или херојски значај.

Најчувенији антички песници који су гајили ову врсту поезије били су: Симонид са Кеја, Пиндар, Бакхилид и Анакреон, па се изданци дитирамба називају још и Анакреонове песме или анакреонтике. При крају петог века преовладава све више музика, а текст постаје фразерски и надувен. Такве дитирамбе певају Филоксен, Тимотеј и други.

У данашњем смислу, дитирамб је назив за песму пуну маште и полета, у којој се слави лепота и бујност природе и живота, опева се земаљска срећа, слава и уживање. Али, дитирамбом се не велича разуздан живот, па је дитирамб, поред све своје лакоће и бујности, ипак песма размишљања. Став песника дитирамба супротан је ставу песника песимисте. Код нас су познати дитирамби: „Цврчак" од Владимира Назора, „Ала је леп овај свет" од Змаја Јована Јовановића и „Бачки растанак" Бранка Радичевића. Овде ћемо донети одломак из „Бачког растанка":

Зора зори све поустајало
Па с' уз брдо весело нагнало,
Свирац свира, пушке попуцкују,
Моме пеју, момци подвикују —
Јоште мало — ето винограда,
Гледај сада убавога рада:
Бери, носи, час горе, час доле;
Момци кликћу, а песме се оре:
„Живо, живо!" Један другог кори,
Живо с' ради, а нико с' не мори.
Гледни само после ује сваке,
Гледни, брате, оне ноге лаке!
Та тек што се свирац чује,
Већ у колу с' подскакује.

— — — — — — —

Тамбур, тамбур, ситна тамбурице, —
Удри, побро, у сићане жице,
Данас има а сутра нас нема,
Хајд, у коло — ко ће ту да дрема?
Он у среди у тамбуру бије,
А коло се око њега вије,
Ао брацо, ао тамбурице,
Удри жешће у те ситне жице,
Ситне жице — ситнији кораци,
Нек се знаде кад играју ђаци!..

НАРКОТИК ЗА АЈКУЛЕ

Два лекара са Корнеловог универзитета, у САД, објавили су да је пронађен наркотик М. С. 222, који је у стању да ошамути велике океанске ајкуле ако им се из нарочитог пиштоља „испали" испред шкрга, изнад или испод морске површине. С тако опијеним неманима може се чинити што се год жели. Оне се освешћују после пет до тридесет минута, што зависи од количине употребљеног наркотика.

УМЕСТО ВИТЕЗОВА — ТУРИСТИ

У Немачкој је веома успешно решен проблем смештаја туриста. Наиме, реновирано је тридесет старих замкова, који се сада издају туристима из целог света.

ЈЕГУЉЕ ИЗ ВАЗДУХА

Приликом недавне олује над Пјаченцом, у Италији, с кишом су падале и јегуље дуге око десет сантиметара. Ваздушни вртлог их је избацио из мора и спустио на град, на запрепашћење становника.

НАЈМЛАЂИ МОРНАР

Најмлађи морнар на свету вероватно је један деветогодишњи дечак из Лек Вуда, у Калифорнији. Његов отац начинио му је мали моторни чамац, који је веома стабилан. Чамац има мотор од 7,5 коњских снага и може да развије брзину од 50 километара на сат.

Како су се некад писала писма

Готово до скорашњих дана најширој читалачкој публици били су познати такозвани „Листари“, који су садржавали упутства и примере како се пишу писма од сваке врсте и за сваку прилику у којој се човек нађе.

Ти „Листари“ сачињавали су ону најширу литературу, која се на књижарској полици могла наћи у истом реду са сановницима, рождаеницима и разноразним песмарицама, познатијим под именом „лира“. Озбиљном човеку они су и по свом саставу, а нарочито по примерима „угледних писама“, изгледали смешни. Али, некад давно били су итекако потребни, нарочито у оно време кад су друштвени односи били врло замршени и кад се одређеним личностима требало обраћати пажљиво, мерећи сваку реч и добро пазећи која титула коме припада.

Старо српско грађанство у данашњој Војводини живело је у феудалном поретку аустриске царевине и у том оквиру оно се развијало не само економски, него и културно. Иако се домаћи живот одвијао углавном по „старовременски“, патријархално, спољни друштвени односи постајали су све више западњачки, у нашем случају онакви какви су били код Немаца у аустриској царевини. С модом, која је постепено почела да мења спољни лик нашег грађанина, наишло је и ново друштвено опхођење. Да би се успело у новој средини, требало јој се прилагодити. Указале су се многе и разнолике потребе: у пословном животу, трговачком и занатлиском, у односу с пријатељима и знанцима, у самој родбини, а нарочито према властима, које је требало увек нешто молити и стално се с њима препирати.

За све то више није била довољна само усмена домаћинска и еснафска реч; тражило се писмо, јер је оно уживало веће поверење. — „Имамо ли ми од кога какву милост просити, ми прошеније (молбу) наше писмено претставимо. Ово је лепше него да му усмено говоримо, јер папир трпи на себи и оно што ми из уста не би изрећи могли, или стида ради или страха ради“ — тако стоји у једном нашем спису из XVIII века. Атанасије Стојковић, који је саставио једну велику књигу о томе како се пишу писма и укратко је назвао „Писменик“, каже: „Трговац, фабрикант, занатлија писменим путем лакше обављају своје послове. Онамо, камо неко не

може или неће да иде, он пошаље писмо. Садашњи је свет већ до тога дошао, да се речима толико не верује колико писму“. А да би се умело написати писмо за сваку згоду, и у приватном и јавном животу, састављана су упутства с примерима, уз тачно навођење хијерархије свих титула, од царске до обичног човека.

Такве књиге састављали су у своје време врло познати српски књижевници. Прву је написао Алексеј Везилић (1785), али на руско-словенском језику. Атанасије Стојковић, иначе прослављени писац прве српске систематске „Физике“, био је исто тако познат и као писац „Сербског секретара“ („Писменика“, 1802). То је дело врло опширно (има преко 500 страна) и у њему је садржано све што се односи на „списаније“ од историјата словних знакова и хартије, технике писања и врло занимљивих упутстава како се поједина писма пишу, па до стављања писма у омот и отпремања. Стојковићева књига писана је славено-српским језиком и претставља уједно прву теорију стила на том језику који је више од пола века владао у српској књижевности.

Но, већ почетком XVIII века јављају се прва упутства како треба писати писма. Сматрало се да је најважнији почетак писма, а и завршетак, који треба да изражава дубоко поштовање према ономе коме се писмо шаље. Тако постоји једно занимљиво рукописно упутство из 1721 године, писано у граду Вацу, у Мађарској, старим србуљским језиком. Саставио га је сигурно неки српски калуђер и оно је занимљиво због тога што показује како су се и пре Велике сеобе (1690) писала српска писма. За почетак постојао је образац, који потиче из давнина и сасвим је у средњовековном верском стилу. Писмо упућено било ком обичном човеку требало је да почне овако:

„Од сатворења мира (света) лета господња. Година... Писах у... (место) ... Месеца... (назив) ... дана ...

Многочасному и у Христу Богу преблагорођеному киру (господину) киру (име). О да бих се ја бедни много година радовао свима вама. И ако питате за нас, хвала господу Богу, здраво смо и мирно, и молимо господа Бога да би смо о вашем добром здрављу све најбоље могли чути и разумети. И нека вам буде знано по свему да ово писаније што га пишем, тога је ради...“

На крају писма, каже ово упутство, треба ставити потпис („себе подписати“), и то овако: „Остајем на служби ја (име), најмлађи и најнижи међу браћом својом“. Све је то још сасвим у духу црквених израза, а такав стил постојао је и у писмима најближим сродницима: родитељима и браћи. Тако је, например, почетак писма брату требало да гласи: „Јединородному и јединоутробноме моме брату пречасноме киру“ (господину).

Свакако да се током година све више осећала потреба за

једним практичним „Писмеником“. Друштво се изменило и Срби су успоставили односе с разноразним углађеним људима ван своје средине. Трговци су проширили пословне везе на све стране. У туђину, на студије, одлазе српски студенти, а занатлиска омладина на обавезну „вандровку“ (путовање). Молбе, разне претставке, које иду све до највише „инштанце“, не пишу само варошки магистрати, него и поједини грађани. Зато је „Писменик“ врло потребна књига и њега је Атанасије Стојковић с пуним правом назвао „Серпски секретар“. Осим тога, желело се да писма по свему буду лепа, и по „штилу“ и по свом изгледу. Будно се пазило да се никоме не погреши титула, јер је сваки, па и најобичнији човек, био на њу врло осетљив. Чак је и ђак нижих школа „придржавао“ право да му на писму стоји овакав наслов: „Благопоштени и благонаравни (врло васпитани) јуноша (младић), марљиви слушалац високих наука“. Разуме се да титула, бар у оваквим случајевима, није увек одговарала и „стварном стању“.

Стојковићев „Писменик“ за потребе свог времена био је савршен. Да се њиме могло дуго користити показује и то што је шездесет година после првог издања изишло и друго (1862), прерађено, прилагођено новом времену и по језику више српско. Стојковић је сматрао да је писмо одраз писмености онога који га пише, па је у својој књизи и поставио као главно начело: „Пиши као што мислиш и тако ћеш добро писати“. Разуме се да је његов „Писменик“ био намењен у првом реду писменим људима. Таквих, ни почетком XIX века, међу Србима, није било нарочито много. „Весма (врло) је жалосно приметити да ученици који су провели 10 лет у серпској школи — у којој се обаче (иначе) ништа серпски не учи но славенски (рускословенски језик) — Часловац, Псалтир и Свето Писмо изучили, ни најмањег писма написати не знају. Но они за то знаду Псалтир од корице до корице наизуст“.

Стојковићев „Писменик“ био је намењен и таквима, и он их је уводио у царство писмено-

сти. Може се рећи да је он у најширим народним слојевима готово цео један век одређивао стил и тон приватних писама.

Тсунами!... Тсунами!...

Били су врели јунски дани. Становници обала јапанског острва Хондо мирно су радили, као и обично. Врвели су тамо-амо као пчеле у кошници. Неки су мислили како ће зарадити свакодневну кору хлеба, а други су сањали о великим пословима. Старци су се одмарали, а деца, као и свуда, весело су скакутала, док су мајке припремале ручак и спремале домове. Текао је, дакле, онај обични живот људи у коме се мислило и на будућност. Нико није сањао шта га чека.

Дани су промицали. Најзад, дошао је и 15 јун 1896 године. На небу су почели да се купе облаци, а море је ћутало и мрешкало се. Обична појава. Наједном је почело да бесни. Немир је ушао у људе. Предосећали су неку опасност. Земља се затресла.

Тсунами! Тсунами! — одјекнули су крици људи, који су појурили да се спасавају.

Они су знали добро таласе тсунамија, који претварају све

у пустош. Настала је трка, али све је било узалуд. Тсунами је тражио жртве и нашао их је. Нико није могао да побегне, јер су таласи летели огромним пространством океана брзином од 725 километара на сат.

Настао је пакао, у чијој се тами и грмљавини изгубило све на обали. Огромни таласи, високи преко 30 метара, треснули су у обалу и разлили се по копну. У страшној хуци нису се чули јауци беспомоћних људи.

Несрећа која је том приликом задесила острво Хондо није дуго трајала — свега пет-шест минута — али је била страшнија од дуготрајног ратног пустошења. За свега пет минута тсунами је срушио 7.600 кућа, 27.000 људи изгубило је живот, а 5.000 рањено. Једну лађу од 200 тона, затим 18 мањих обалских бродова и велик број чамаца који су били усидрени у луци тсунами је захватио и као перце завитлао на копно, и то на удаљеност од пола километра

Бес тсунамија осетили су и рибари на пучини и многа насеља на острвима и обалама бескрајног океана, јер је он деловао и на неколико хиљада километара од свог извора — епицентра. Страшна жетва била је завршена.

Риболов помоћу електрицитета

Електризирање воде привремено ошамућује рибе, тако да оне испливавају на површину, где рибари могу да одаберу комаде који им одговарају. Међутим, такав начин риболова може да буде веома штетан ако се, поред одраслих примерака, скупљају и уништавају младе рибе.

Најновији опити извршени у Западној Немачкој показали су да нису све рибе подједнако осетљиве на електричну струју. Прво бивају ошамућене крупне рибе, а тек касније ситне. Ова, наизглед, већа отпорност малих риба проистиче отуда

што је електрични напон коме је риба изложена утолико већи уколико је она дужа.

Ако ово откриће буде могло да се и практично примени, вероватно ће довести до преокрета у овој привредној грани. Младе рибе биле би заштићеније него ма код које друге врсте риболова, јер би се, простим регулисањем напона струје, могло одредити колике ће се рибе ловити. Електрични риболов већ се примењује у многим земљама. Захваљујући новом методу, он би се још више разгранао и постао претежан начин ловљења рибе у слатким водама.

ЛЕТЕЋИ СЛОН
ДУМБО
WALT DISNEY

ПРОЈЕКТИЛИ...

Мада би мирнодопска употреба теледиригованих и аутодиригованих пројектила могла да донесе огромну корист човечанству, ови ваздухоплови који развијају огромне брзине и лете сами на велике удаљености, још се производе претежно у ратне сврхе. Па ипак, искуство које се притом стиче биће једног дана драгоцено за изградњу првих путничких диригованих пројектила.

Засад се располаже с највише података о америчким теледиригованим пројектилима. Од пројектила с течним горивом, највећи је „Редстон“, чија висина износи 21 метар, а пречник 1,80. Њему као погонско средство служи мешавина течног кисеоника и етилног алкохола. Домет му је 320 километара.

Одмах за њим долази пројектил „Корпорал“, који је висок 14 метара, тежак пет и по тона, а као гориво употребљава мешавину азотне киселине и молетил-анилина. Домет му је мали, али је зато прецизност изванредно велика. „Раскал“, који служи за гађање циљева на земљи са авиона, дуг је десет метара. Противавионски теледиригованi пројектили „Нике-Ајакс“ и „Нике-Херкулес“ имају као гориво азотну киселину, а узлетају помоћу ракета са чврстим горивом. Ова два пројектила имају домет од 30 до 40 километара, а на њиховом путу ка циљу воде их електронски таласи.

Од познатих пројектила са чврстим горивом највећа је америчка ракета „Теријер“, која је дуга 8,25 метара, с дометом од 50 километара. Ракета „Поштени Џон“, уствари, није диригована, већ претставља велику бомбу у облику ракете. Ракета „Сајдвиндер“, која служи за ваздушне борбе, дугачка је 2,75 метра, а тешка 65 до 70 килограма. Овај аутодиригованi пројектил у стању је да „нањуши“ непријатеља по топлоти његовог мотора. Конструктори тврде да је његова прецизност толика да би пронашао човека усред пустиње, а у случају да се он сакрије у својој кући испод кревета, ушао би у кућу кроз прозор и открио га чак и тамо. Истог типа је и ракета „Соко“, само што је нешто краћа и лакша, а сличан је и морнарички „Врабац“, којим се, за разлику од претходних, управља електронским таласима. Пешадиски пројектили „Дарк“ и „Лакрос“ служе за уништавање тенкова, мостова, митраљеских гнезда и других мањих циљева, а њима се управља преко танке жице дугачке 1500 метара, која се одмотава за време лета.

Трећу групу пројектила чине ракете с моторима којима је за погон неопходан ваздух, турбореакторима и стратореакторима. Најзначајнији од ових пројектила је „Снарк“, који се производи серијски. Његова дужина је 22 метра, а распон крила 12,80. Креће се помоћу мотора с турбореактором, а узлеће захваљујући погону две помоћне ракете са чврстим горивом. Експерименти са овим теледиригованим пројектилом врше се у базама у Флориди. Ракете које одатле полазе обично надлећу Бахамска Острва и Порторико и, пошто пређу 3.200 километара, праве заокрет од 180 степени и враћају се у своје базе.

Ваздухопловна ракета „Бомарк“ дуга је 8,85 метара и има распон крила од 5,80 метара. Она је двапут бржа од звука, а има домет од неколико стотина километара. Ракета „Матадор“ је, уствари, авион без пилота. Дуга је четрнаест метара, има распон од девет метара и служи за уништавање циљева на земљи.

Нема још никаквих појединости о америчким експерименталним пројектилима: „Јупитер“, који ће бити џиновских размера, „Шрајк“, „Атлас“, „Титан“ и „Навахо“.

Сви ови подаци су непотпуни и треба их примати с великом резервом, тим пре што се не располаже подацима о совјетским пројектилима. Недавно је Асошијетед-прес пренео изјаву једног совјетског стручњака у којој се каже да СССР намерава да изгради дириговану ракету за путнички саобраћај која би растојање између Москве и Њујорка могла да превали за пола часа. Ари Штернфилд, стручњак за ракете, изнео је ово тврђење у једној емисији Радио-Москве, намењеној Сједињеним Америчким Државама о мирнодопској употреби балистичких ракета.

Жирафа-газела прича:

Превалили смо дуг пут јер долазимо директно из Сомалије, у Источној Африци, где нас је један ловац ухватио помоћу замке. Срећом за нас, мене и моју нежну другарицу, пребацили су нас до Франкфурта авионом — иначе тако дуг пут не бисмо издржали. Сада смо ми једине жирафе-газеле које живе у Европи.

Не треба да мислите да изгледамо као жирафе и да, као оне, имамо пеге по читавом телу. Не! Ми само имамо дуг врат; тело нам је уско, а ноге веома танке и дугачке. Крзно нам је једнобојно, мрко, као суве степе нашег завичаја где ми, газеле, живимо у малим чопорима. Ја имам и рапаве, избраздане рогове у облику лире, који ми још расту, јер сам веома млад. Моја хитронога другарица их нема, а и чему би јој служили, јер се женке-газеле не туку међу собом као што ми мужјаци понекад чинимо да бисмо задобили наклоност наших дама. Против лавова се тим слабим роговима не можемо борити, али зато имамо велике, црне очи, које надалеко виде, и дуге, облика фишека, уши које добро чују,

а усто танке, хитре ноге које тако брзо трче да нас ови крвожедни разбојници не могу стићи.

Чак ни на појилу лав не може да дође до нас, као што најчешће долази до других жртава, јер ми, упркос великим жегама у нашем завичају, можемо дуго да издржимо без капи воде. Чак и у зоолошком врту, где одлазак на појило није скопчан са опасношћу, воду пијемо веома, веома ретко.

Овде нам је, уопште узев, прилично добро. Сваког дана добијамо банане, јабуке, суву детелину, свеже гранчице, тако да нам лишће мимозе и жбунастог багрема, којим смо се у Африци хранили, не недостаје сувише. Немамо само бескрајних степа по којима смо трчали, немамо слободе...

Сад више не морам да се пропињем, као што сам у Африци увек чинио, да бих досегао и високе гране. Наиме, ја умем сасвим да се усправим на задње ноге. Разуме се да то исто уме и женка. При томе нам наши дугачки вратови итекако добро дођу. Због њих нас домороци Африке и зову „њонга-њонга“, што буквално значи „врат-врат“.

За нас жирафе-газеле људи знају већ вековима: стари Египћани украшавали су нашим сликама зидове својих храмова и гробница. Али, касније су нас сасвим заборавили и тек у прошлом веку зоолози су нас поново открили. Они су нам дали и научно име које је нас, искрено да вам кажем, зачудило: „литокранијус“, што на вашем језику значи „камена лобања“. Свакако ћете помислити да имамо главе од камена, али то није тачно. Можда нам је лобања испод рогова нарочито тврда, али је на осталим местима, као и код других животиња, од костију. Нама се највише свиђа име „геренук“ којим нас зову Енглези.

Фебруара месеца добили смо принову и то је једино младунче жирафе-газеле које је икад угледало света у зоолошком врту. Његов врат још није дугачак као код нас, његових родитеља, али има времена, порашће...

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

Острво змија

Јато морских птица, уморних већ од лова на рибе, спуштало се, кружило над острвом. Најзад, једна од њих спустила се на дрво, али је истог тренутка с криком замахала крилима, покушавајући да поново узлети.

Чудно. Једна „гранчица“ све јаче се обавијала око птице.

Змија! Сивобела, иста као боја коре сапуновог дрвета које је изабрала за заседу. Крици ухваћене птице разбудили су острво. Из пукотина у стењу, испод камења, с грана суседног дрвећа, стале су да клизе према птичјем телу дотад непомичне змије.

Колико ту има ових глатких гмизаваца које око не може да разликује од грана и стења? Хиљаду? Сто хиљада?

Тешко је ишчупати се из тог клупка отровних, глатких змија. Само се орлови неустрашиво упуштају у борбу с њима.

Тако је пре двадесет година изгледао живот на овом — свега четири квадратна километра великом — острву. Опасне подводне стене готово су онемогућавале прилаз и само би рибари, да би се склонили од буре, понекад пристајали на његове обале. Њихове приче о змијама, које су се

преносиле од уста до уста, израсле су у легенду о „белим змајевима — господарима острва“ и људи годинама нису долазили у тај кутић земље, иако се острво налази на свега 25 морских миља од Порт Артура, на веома живом морском путу.

Једна група рибара која је недавно боравила на овом острву вратила се са чудном вешћу: острво је потпуно пусто. На њему нема више чак ни змија.

Чиме су се, сем птицама, храниле змије? Јер, такав случајни плен, који може и да не долети, тешко да би могао да нахрани хиљаде змија. Када су и због чега оне нестале са острва?

На та питања жели да добије одговор експедиција Кинеске академије наука која је недавно отишла да проучи Острво Змија.

КОД КОГА ЛИ ЈЕ...

Једна америчка берза настоји да на сваки начин пронађе изгубљену обвезницу број 390 старог труста Тексас-Пацифик, продату 1896 године за 500 долара. Она сада вреди 1,267.500 долара, а носи и 150.000 долара неисплаћене дивиденде.

БРЖИ ОД НАЈБРЖЕГ

Нови аутоматски фото-телескоп за откривање и снимање диригованих пројектила може да сними предмет који лети брзином већом од звука, чак и ако није већи од пивске флаше. Успешно снимање овако малог предмета може се обавити на висини од 6.500 метара.

НАШЛИ СУ ПУТ

Два научника са универзитета у Висконсину извршила су недавно веома занимљив опит. Они су у једној пећини похватали више слепих мишева, затворили их у непровидне кавезе и однели далеко одатле. Пошто су им крила обојили јасним бојама, пустили су их из кавеза, и то с разних даљина од њиховог „дома“. Већина слепих мишева одмах је нашла пут до своје пећине. Око 6 отсто вратило се с даљине од 100 километара, док их се 72 отсто вратило с мањих даљина. Но, у пећини их је чекала заседа. Сваки од њих је поново хватан у мрежу, да би се измерило време које им је било потребно за повратак, јер се за сваког знало кад је пуштен из кавеза и с које даљине. Том приликом је утврђено да је просечна брзина њиховог лета износила 30 километара на час.

ВИШЕ ВОЛЕ ПАПУЧЕ НЕГО ЦИПЕЛЕ

Из података добијених испитивањем животних услова 5.524 француске породице из разних друштвених слојева, види се да 12 отсто Француза и Францускиња имају само по један пар ципела. Међутим, прошле године је у Француској произведено и продато 57 милиона пари папуча.

Тајна машине за откривање лажи

Кад се доброћудни човечуљак познат у целој Америци по свом сивом оделу и лептир-машни скерлетне боје појави у неком истражном затвору, осумњичене ухвати језа. Они добро знају да је то Џемс Киф, мајстор за откривање лажи. Тајна његове моћи лежи у коферчету дугом пола метра и тешком 25 килограма, од кога се никад не одваја.

Нико не може да примора окривљене да одговарају пред Кифовом „машином за откривање лажи". Па ипак, готово нијадан нема смелости да то одбије, јер би већ само одбијање значило пола признања.

Недавно се мистер Киф са својим коферчетом, на позив француских истражних власти, отиснуо преко мора. Наредник Дин, чија је жена нађена мртва у једној шуми у околини Париза, сам је захтевао да одговара пред Кифовом машином. Пошто се већ више недеља налази у истражном затвору, сматрао је да је то најбољи начин да се ослободи тешке море сумње која је пала на њега.

Киф је поступио као и у многим другим случајевима: ставио је своју машину на писаћи сто, осумњиченог сместио у фотељу прекопута стола и почео са „психолошком припремом". Пошто је неколико пута скренуо пажњу окривљеном да треба да буде што мирнији, на груди му је ставио „нумограф", омчу од каучука која се причвршћује помоћу ланчића. Ова справа бележи ритам дисања и мери узбуђење осумњиченог чим се његово дисање убрза. Затим је узео руку пацијента и око ње ставио нарочиту штипаљку, која стеже длан и мери степен знојења епидерма и количину електрицитета у кожи. Остало је још да се намести наруквица која мери брзину пулса.

Све реакције које бележе ова три апарата исписују се аутоматски, у виду графикона, на „кимографу". То је, у ствари, добош-регистратор с милиметарском хартијом, који се окреће сталном брзином.

Чим су те претходне радње завршене, Киф седа наспрам осумњиченог и почиње да му поставља питања, према упутству истражног судије. Од тог тренутка, најмање оклевање, збуњеност, дрхтај или знојење испитиване особе, што се све одражава знацима које три танка пера бележе с математичком прецизношћу на милиметарској хартији, могу постати кобни по њену судбину. А како се тумаче ти тајанствени знаци и кривуље — који откривају страх, лаж или рачуницу — то зна само овај човечуљак и још неколико стручњака у свету који су усавршили овај чудни метод утврђивања истине.

По завршетку испитивања наредника Дина, резултати анализе предати су француским истражним властима. Они ће остати тајна за све време суђења и после њега. Ови налази не могу послужити као законско доказно средство и основ за доношење пресуде. Па ипак, судије у САД све чешће траже помоћ овог необичног савезника, који им је већ неколико пута учинио драгоцене услуге и помогао им да изиђу из замршеног лавиринта лажи и истине кроз који се истрага креће.

Циљ „машине за откривање лажи" у криминалистици није у томе да невиног окриви, већ, напротив, да окривљеног који је невин ослободи неправедних сумњи и оптужби.

И с копна, и с мора, и из ваздуха...

Сваке године карневал свечано улази у лепу варош Ницу. Он долази бродом, железницом, или авионом, уколико не стигне — на трициклу. Гледајући огромну фигуру, веселу и румену, с трозупцем у једној руци а с

лицом дворске будале у другој, за којом иде велик број шарених кола и мноштво особа с великим, накарадним главама, питамо се одакле води порекло овај излив повремене радости.

Карневалске свечаности су врло старе. Још и антички народи обележавали су почетак сунчане године разним забавама: играма, свечаностима и маскарадама. Кад је војвода од Савоје освојио Ницу, 1388 године, њен карневал је већ тада био славан. Под строгом владавином Луја XIII укинуто је одржавање карневала у Француској, док је Ница и даље чувала ову традицију.

Прикључењем грофовије Ница Француској, није нанета штета овом лепом и ведром хумору. У то време карневал се састојао у ношењу једне незграпне лутке од крпа и дрвета, која је спаљивана уочи поклада. Али, 1873 године образован је комитет за свечаности и он је тада поставио чврсту организацију, која и данас постоји. Уведена су кола на којима су седели музичари и пајаци. На пролазнике је том приликом бацано зрневље наута, пасуља и другог, затим бонбоне и цвеће.

Карневал је постепено губио бучни карактер који је некад имао. Више не видимо оне раскалашне поворке које се забављају тиме што прљају ха-

љине пролазника јајима, чађу, или блатом. У почетку су конфете прављене од гипса, што је могло да озледи онога на кога су бацане, а тек доцније су се почеле правити од хартије у разним бојама.

На карневалу се сваке године појављују нове макете. На њиховом припремању запослена је читава војска зидара, дрводеља, сликара, електричара и других уметника и занатлија, а према нацртима декоратера из Нице. Машта приређивача никад не мирује. Она је неисцрпна.

ОТРОВИ НА ТРПЕЗИ

Амерички научник-орнитолог Роберт Марфи повео је велику кампању у циљу обавештавања просечног Американца о отровима који га свакодневно угрожавају. На прво место долази инсектицид ДДТ, којим се обилно засипају пашњаци, вртови и воћњаци. Трагови тога отрова могу се наћи у сваком јелу с поврћем и месом на америчкој трпези. Он проузрокује поремећаје јетре и запушавање жучног мехура. Други отров коме су Американци свакодневно изложени налази се у хормонима који се у великим количинама дају живини и стоци на фармама. То је диетистилбестрол, супстанца која утиче на стварање рака. Најзад, у САД постоји обичај да се храна боји разним хемикалијама. Само једна од петнаест таквих материја које се најчешће употребљавају може се сматрати за безопасну.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

И ТО ЈЕ ЛЕК

Џон Чепмен из Тонтона, у Енглеској, педесет и две године добијао је сваког

месеца нападе лумбага и увек би се лечио на тај начин што би се, потпуно одевен, до појаса загњурио у хладну воду, а затим би оставио да се мокро одело осуши на њему. Живео је 85 година.

ЉУДИ-ВОЛОВИ

Младићи из племена Бидјуого, које живи у Португалској Гвинеји, долазе у просидбу четвороношке и маскирани као волови, да би на тај начин показали

својој будућој жени и њеним родитељима да ће, само да би је усрећили, радити читавог живота као ове теглеће животиње.

ЈЕДИНСТВЕНИ НАДГРОБНИ СПОМЕНИЦИ

Тела преминулих припадника племена Нгбанди, које живи у Конгу, облажу се дебелим слојем иловаче, па

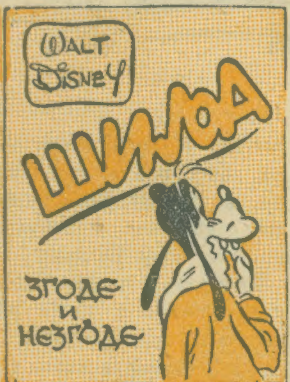
се затим стављају изнад гробова, наравно празних, да служе као надгробни споменици.

ТРАЈАЋЕ ХИЉАДУ ГОДИНА

Кула Мелорија, у Ливорну, у Италији, саграђена је тако да за време плиме море слободно може да прође кроз њене лукове. Неимари

који су је, 1709 године, градили гарантовали су да ће кула, упркос разорној снази воде, издржати хиљаду година.

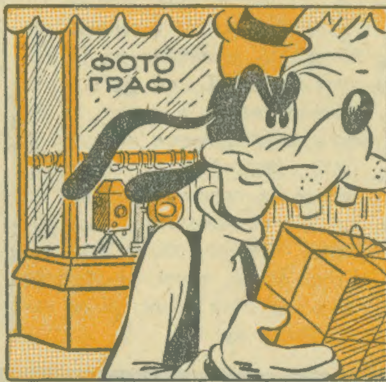

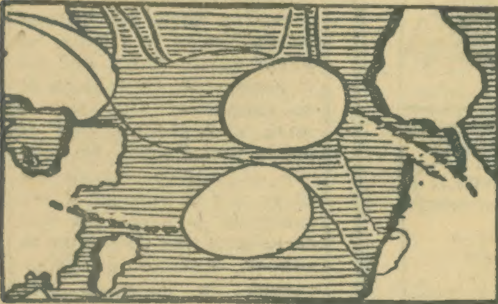

ПУТОВАЊЕ ДИНОСАУРОВИХ ЈАЈА

Природњачки музеји у Њујорку и Екс-ан-Провансу, у Француској, извршили су трампу диносаурових јаја. Француски музеј упутио је преко Атлантика једно окамењено јаје Хипселосауруса прискуса, јед-

не врсте диносаура, који је по свој прилици био тежак десетину хиљада килограма, а дуг дванаестак метара. Његово јаје пронађено је у Екс-ан-Провансу 1869 године. У замену за њега, француски музеј добиће окамењено јаје Протоцерaптоса, такође једне врсте диносаура.

* * *

ХОЛАНЂАНИ СЕ БОРЕ ЗА ПИТКУ ВОДУ

Научници разних земаља раде на што јевтинијем добијању питке воде из мора, па није чудо што покушаје у томе правцу чине и Холанђани, чија земља не обилује водом за пиће. Пре кратког времена, у Ше-

вентингу, недалеко од Хага, постављен је један опитни уређај у који се полаже доста наде. У овом холандском истраживачком подухвату учествују и друге земље: Енглеска, Француска, Аустралија, Грчка, Израел, Јужноафричка Унија и Пакистан.

* * *

„ВЕШТАЧКО УВО"

Три париска лекара изишла су пред француску Академију наука с необичним елаборатом о направи која омогућује потпуно глувим особама да чују. Изум се састоји у томе што се пацијенту хируршким путем „накалеми" у главу сићушан електрични апарат. Звуци који се на тај начин примају знатно се разликују од звукова које

прима здраво уво, али су за оглувелог од велике користи. Иако је овде реч о једном јединoм опиту, тако да постигнуте резултате не треба уопштавати, сматра се да су они значајни, јер закорачују у област потпуног отсуства слуха, која се досад сматрала недокучивом.

* * *

СУПЕР-ХЛЕБ

Од осам амино-киселина потребних човечјем организму пшенично брашно садржи седам; недостаје му лисин. Сада су амерички хемичари успели да му придодају и овај састојак. Од хлеба са лисином, названог „супер-хлеб", довољне су две кришке за оброк па да одрасло лице подмири потребе организма у протеинима.

* * *

ЈЕДНИ ОДЕБЉАЛИ, ДРУГИ ОСЛАБИЛИ

Триста здравих мушкараца који су се одрекли пушења, подвргнути сталној контроли лекара са Универзитета у Минесоти, у току две године повећали су телесну тежину просечно за 3,7 килограма. Пушачи су били у другој групи; они су у истом раздобљу и уз исту храну и начин живота изгубили по пола килограма.

* * *

ПРОИЗВОДЊА ДУВАНА У СВЕТУ

Недавно је у Паризу одржан Међународни конгрес произвођача дувана. Том приликом је саопштено да светска производња дувана износи — према подацима из 1955 године — близу три милиона тона, од чега 130.000 тона отпада на европске земље. Међутим, наглашено је да су ови подаци непотпуни, јер њима нису обухваћене количине које се добијају у Совјетском Савезу и НР Кини.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

СВЕТЛОСТ СА ПЛАНЕТА

Облаци око наше Земље имају светлоплаву боју док су на Венери обојени слабом жутом светлошћу. По мишљењу неких научника, жућкаста боја долази отуда што се у облацима око Венере налазе честице прашине. Други сматрају да то долази од угљеника који се налази у Венериној атмосфери у виду угљен-моноксида и угљен-диоксида. Марс је познат као планета црвене боје, мада је обавијен као неким љубичастим велом. Астрономи мисле да тај љубичасти омотач потиче од честица са Сунца које електризују угљен-моноксид у Марсовој атмосфери. Међутим, кад се између њих нађе Земља, честице не могу да продру до Марса, па се онда тај љубичасти део не види. Атмосферски омотач на Меркуру није проучаван, јер за астрономе нема неке нарочите вредности. Ипак, сматра се да је он мале густине: једва око 200 пута гушћи од гасова који испуњавају међупланетарни простор.

АУТОМАТСКЕ МАСКЕ ЗА АВИОНСКЕ ПУТНИКЕ

Од недавно су амерички авиони опремљени једним новим аутоматом, који треба да учини што угоднијом вожњу на великим висинама. Кад ваздушни притисак у авиону спадне испод минимума неопходног за дисање, с таванице се спушта мала маска, везана с резервоаром кисеоника. Она покрива само уста и нос, а кисеоник пролази кроз гумени сунђер који се налази у њеној унутрашњости. Кад авион почне да силази и ваздушни притисак порасте преко извесне границе, маска се аутоматски повлачи ка таваници.

УБИЈАЊЕ ИНСЕКАТА „РАСТЕЊЕМ"

Стручњаци са Харвардског универзитета нашли су нов начин уништавања инсеката — помоћу „растења". Засад је овај метод у фази испитивања, али има изгледа да ће ускоро моћи да се примени у ширим размерама. Наиме, ови научници успели су да издвоје мушки хормон мољца који напада ларве свилене бубе. Кад се изванредно мала количина тога хормона убризга ларви мољца, или на који други начин стигне до ње, део тела где је хормон продро почне да расте несравњено брже од осталих, што доводи до угинућа ларве. Преимућство овог метода је у томе што се против хормона не може стећи имунитет, као што је случај с прашком ДДТ и другим инсектицидима.

„ТАЈАНСТВЕНИ ГРАД" НА СИЦИЛИЈИ

Већ више година археолози покушавају да реше тајну једног града који се некад налазио на Сицилији. Знало се да је он нестао око 40 године пре наше ере, али узрок његове пропасти, и поред свег труда научника, остајао је необјашњен. Сем тога, ни име града никако нису могли да открију. Иначе, његови трагови први пут су нађени крајем прошлог века код места Сиера Орландо, али тек 1955 године почела су озбиљнија ископавања. Најзад су, на основу проучавања старих текстова, стручњаци закључили да је то био град Моргантин, који помињу и грчки и римски историчари. Касније је нађен и новац, који је ову претпоставку потврдио. Град су разорили Римљани, зато што је за време Пунских ратова био на страни Картагињана.

БРИЈАЊЕ ЗА ВРЕМЕ ВОЖЊЕ

Једно предузеће у Калифорнији изнело је на тржиште нове апарате за бријање. Службеник који је у закашњењу и нема времена да се обрије код куће, може овај апарат да прикључи за радио у аутомобилу и да одатле добија струју. Тако ће возач моћи да искористи свако чекање на раскрсницама и да се обрије без губљења времена.

ЧЕТИРИ ГОДИНЕ С ЈЕДНИМ ПУЊЕЊЕМ

У Западној Немачкој произведен је џепни упаљач за цигарете коме није потребан ни фитиљ ни вата. Овај нови тип упаљача, који је херметички затворен једном пригушивач-капицом, не дозвољава бензину да брзо изветри, па, захваљујући томе, може да пали четири године само с једним пуњењем од 0,14 десилитара бензина.

ТЕКСТИЛ БЕЗ ТКАЊА

У Америци се чине покушаји да се добије текстил без ткања — лепљењем вунених и памучних влакана помоћу једног пластичног лепка. Овај метод већ одавно се примењује у индустрији коже, али његова употреба у текстилној индустрији сасвим је нова. Стручњаци кажу да је време овакве производње штофова још далеко, али да претставља велику могућност у овој привредној грани.

МЕТАЛНИ ПОКРИВАЧ УМЕСТО НЕПРОМОЧИВОГ ПЛАТНА

Досад су туристи своје ствари на крову аутомобила обично покривали непромочивим платном, да би их заштитили од прашине и кише. Сада је у САД начињен метални покривач, који се може и закључати. На тај начин су ствари заштићене и од невремена и од крадљиваца.

МЛЕКО И ГРМЉАВИНА

Примећено је још раније да млеко „прокисне" за време грмљавине. То се тумачило на тај начин што је непосредно пред буру веома топло, па се услед те повећане температуре млеко кварило. Међутим, недавно је један амерички научник дао друкчије објашњење. Он сматра да се млеко квари услед нагомиланости озона у ваздуху приликом грмљавине.

... трговина робљем била је забрањена у Дубровнику још 1416 године.

... У Енглеској су некад приређиване такозване „трке с кромпиром". Победник је био онај који би први покупио у котарицу известан број кромпира, обично осам, поређаних дуж једне праве стазе на отстојању од 1,8 метар, а затим прошао кроз циљ који се налази десетак метара иза последњег кромпира.

... страс, или штрас како га неки зову, врста стакленог украса за хаљине и обућу, добио је име по томе што се прво појавио у француском граду Страсбуру.

... доктор медицине, назив који се први пут јавио у Италији крајем 11 века, добијали су лекари који су се нарочито истакли као наставници будућих лекара. Тај назив значио је у почетку само „учитељ медицине", као што се, например, учитељ борења називао „доктор гладијаторум".

... пчеле не могу да лете по мраку и по киши.

... поред осталих дела, Виктор Иго написао је и књигу „Вештина бити деда".

... фијакери су се први пут појавили око 1457 године у Мађарској, у месту Кочу. Отуд и потиче назив кочије, који се код нас сасвим одо-

маћио. Израз фијакер дошао је отуда што су се у Паризу, где су кочије брзо постале омиљено превозно средство, таква кола могла изнајмити испред хотела „Свети Фијакер".

... грчки филозофи Хикетас и Екфант први су тврдили да се Земља окреће око своје осовине (четврти век пре наше ере).

... птица чапља може да живи и 60 година.

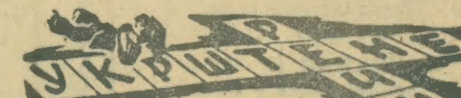
... прва књижара у Београду отворена је 1872 године.

... дефиле, израз за парадни пролаз трупа и војне опреме, француска је реч и, уствари, значи: кла-

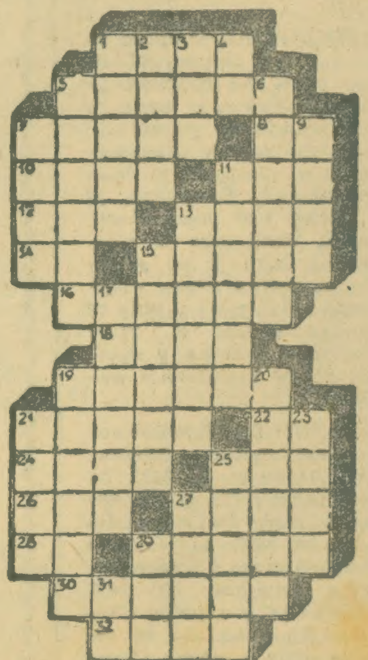
нац, узан и дуг пролаз.

... први штампани есперантски оригинал у прози јесте приповетка Руса А. Алесгуза „Краљевић Марко".

Водоравно: 1) мрља, флека; 5) оморина; 7) француски књижевник („Федра"); 8) Лудолфов број; 10) муслиманско мушко име; 11) индустриска биљка; 12) кретање кроз ваздух; 13) циљ; 14) иницијали тамнавског кнеза погубљеног пред Први устанак; 15) шумско божанство у грчкој митологији; 16) справа, строј; 18) узвик похвале (турц.); 19) мирисни зачин; 21) повученост, усамљеност; 22) првак; 24) позорница; 25) мушко име; 26) врста папагаја; 27) дефект; 28) афирмација; 29) део трамваја или тролејбуса; 30) гранични преглед; 32) рафија.

Усправно: 1) врста ветра; 2) покрајина у Грчкој; 3) град у Белгији; 4) мера за површину; 5) замењивање; 6) један минерал; 7) улога; 9) Дедалов син; 11) ковине; 13) повезача; 15) драма Оскара Вајлда; 17) река у Јужној Америци; 19) припадник старог народа из Месопотамије; 20) врста папрати; 21) врста велике муве; 23) десна притока Саве; 25) страно женско име; 27) врисак, узвик; 29) прост број; 31) хемиски знак за алуминијум.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) ри; 3) дога; 5) бусола; 7) Дугареса; 9) Ата; 10) чун; 11) га; 12) ам; 14) Ра; 15) Невада; 18) нико; 18) Лозана; 21 си; 22) ар; 23) но; 25) ему; 27) дин; 28) Мајевица; 31) Расина; 32) Меза; 33) на.

Усправно: 1) роса; 2) Игор; 3) дуга; 4) Алеч; 5) бутан; 6) асура; 7) Даг; 8) Ана; 12) авиза; 13) Макар; 16) ено; 17) Дон; 19) лимар; 20) Аница; 21) сем; 24) она; 26) ујам; 27) дина; 29) Есен; 30) виза.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

За мале цртаче

Све ове цртеже можете нацртати без по муке, само ако уложите мало пажње и стр-

пљења. За цртање употребите црну оловку или још боље, туш.

ЧУДНОВАТА РИБА

Пробушите на два краја пресног јајета по једну рупицу; дувајте кроз једну од њих и јаје ће се испразнити кроз другу. С мало воска затворите један отвор. Нацртајте писаљком два ока, ближе врху. Од два парчета црвеног фланела начините

врећицу, коју ћете сашити на месту обележеном испрекиданом линијом на нашој слици. Напуните врећицу сачмом и ставите у њу јаје до половине, тако да отвор буде у врећици. Риба ће бити готова кад врећицу залепите за јаје с мало воска за печаћење.

Удесите оптерећење тако да риба плови по површини воде којом сте напунили теглу, али да је довољан и најмањи притисак па да се спусти на дно. До врха напуњену теглу покријте каучуком или каквом другом непромочивом материјом, која ће вам служити као мембрана. Кад притискујете руком мембрану вода ће кроз отвор да продре у јаје и ваша риба ће услед тога постати тежа и потонуће на дно. Чим притисак попусти, ваздух који се налази у јајету истиснуће воду и риба ће испливати на површину.

Колико има година?

Кад су једну жену упитали колико има година, она је дала следећи заобилазан одговор:

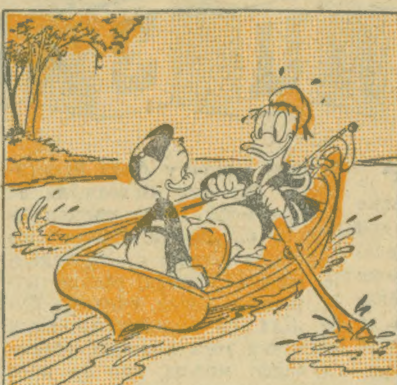
— Године мога мужа претстављају обрнут број мојих година. Он је старији од мене, а разлика међу нама износи једанаестину њиховог збира.

Колико ова жена има година?

(Жена има 45, а њен муж 54 године.)

НЕВЕРОВАТНО

Паја прича у друштву:

— Пре неки дан реших се да пођем с Патом на излет аутом. Одох код ње и позвах је. Спремила се за трен ока. Седосмо у кола и кретосмо. Пут је водио поред реке. На једном завијутку, сломи ми се волан у рукама и ми слетесмо у реку. За час се нађосмо на дну. Као за пакост, никако нисам успевао да напипам ручицу на вратима. Срећом по нас, све је то са обале посматрао један ловачки пас. Он је одмах скочио у реку и запливао према месту где смо потонули. Дошавши до кола, загњурио се и шапом успео да отвори врата. После тога, зграбио је Пату зубима за хаљину и извукао је на обалу. Ускоро сам им се и ја придружио...

Видећи да се присутни згледају с неверицом, Паја се наљути:

— Шта? Ви ми, изгледа, не верујете?

На то ће Хорације:

— Знаш, Пајо, све је то могућно: и да сте се суновратили у реку и да је пас шапом отворио врата... али да се Пата спремила за трен ока, е то ти, брате, никако не можемо веровати!

Који је ОДГОВОР тачан

НОРИН је:
- река
- јужно воће
- врста морске рибе
- стара игра

ШИШАНАЦ је:
- велико поље у Босни
- врста оружја
- биљна болест
- део старе одеће

РАДИН ГОСТ је:
- место где се одиграла једна велика стара битка
- име човека
- стари средњовековни град
- манастир

ОДГОВОР

НОРИН је десна притока реке Неретве. Извире близу херцеговачке међе. У Неретву се улива ниже Метковића, код Норинске Куле.

ШИШАНАЦ је врста пиштоља који је употребљаван у Првом српском устанку. Иначе, у њему су употребљаване разне пушке, танчице и кремењаче, а и пиштоља је било свакојаких. Шишанац је у свему као обичан пиштољ, само што је олучаст и што је на месту где се руком хвата избушена једна рупа у коју се углави арбија и тиме продужи пиштољ у пушку, да се поузданије нишани.

РАДИН ГОСТ је био поглавица хумских богумила. Помиње се 1422 до 1466 године. Он је био човек војводе Радослава Павловића, који га је често употребљавао у дипломатским мисијама. Од 1437 прешао је у службу Стевана Вукчића. Од те године носи и назив Старца, а од 1450 назив Госта. Био је велики пријатељ Дубровачке Републике и заузимао се сза њу више пута. Прича се да је он основао и град Мостар. Од њега је остао и занимљив тестамент из 1466 године.

Шумски човек

ПО РОМАНУ Зена Греја

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-Т-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.